

Наукові перспективи
Видавничий гурток

ISSN 2786-5274 (Print)
DOI:10.52058/2786-5274-2025-10(50)

*Ми пишемо про те, що
єсть, про те, що буде,
про те, що ми хочемо
бачити.*
В. Діброва

Наукові інновації та передові технології

СЕРІЯ "УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ"

СЕРІЯ "ПРАВО"

СЕРІЯ "ЕКОНОМІКА"

СЕРІЯ "ПСИХОЛОГІЯ"

СЕРІЯ "ПЕДАГОГІКА"

50 Ювілейний
випуск

№10(50) 2025

ЗМІСТ

СЕРІЯ «Управління та адміністрування»

Бараш В.Д. <i>ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ В ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ УПРАВЛІННЯ БІБЛІОТЕЧНИМИ РЕСУРСАМИ</i>	30
Бельська Т.В., Малюхов О.С. <i>ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВІДНОВЛЕННІ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ: УПРАВЛІНСЬКІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ</i>	48
Гавінський Р.О. <i>ПРОСВІТНИЦТВО ЯК ЧИННИК ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ВРЯДУВАННЯ В ЄВРОПІ</i>	59
Демченко Д.О. <i>ПРО ДЕЯКІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСВА</i>	72
Запорожець Т.В. <i>ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКІВ ПРАЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВЕКТОРА ІНТЕГРАЦІЇ</i>	85
Зінко М. <i>ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ У ПУБЛІЧНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ</i>	96
Криштанович М.Ф. <i>ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРЕШКОДИ У СФЕРІ ВИКОНАВЧОГО ВПРОВАДЖЕННЯ ВНАСЛІДОК ЦИФРОВІЗАЦІЇ</i>	112
Кузьменко О.В., Чорна В.Г., Ємельянов В.Р. <i>ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ</i>	121

- Лаба О.С.** 134
*ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ НА ЦИФРОВУ
ТРАНСФОРМАЦІЮ МЕНЕДЖМЕНТУ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ*
- Молибoga P.M.** 147
*РОЗВИТОК ЦИФРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПУБЛІЧНОГО
УПРАВЛІННЯ У ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНІЙ СФЕРІ З
ВИКОРИСТАННЯМ ІНСТРУМЕНТАРІЮ ПЛАТФОРМНОЇ
КОНЦЕПЦІЇ*
- Ніколюк О.В., Чумакова Г.В., Пасічник В.В.** 158
*МЕХАНІЗМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ
КІБЕРБЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ*
- Руденко В.П., Руденко С.В.** 172
*ТУРИСТИЧНО-РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ
ОБЛАСТІ ЯК ОБ'ЄКТ І ПРЕДМЕТ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІ-
ЗАЦІЯМИ У РЕГІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ*
- Сак Т.В., Андрійчук О.Я., Сак В.В.** 184
*ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ:
СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ*
- Салюк-Кравченко О.О.** 199
*РОЗБУДОВА ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ*
- Ситник Т.І.** 219
*МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В КОНТЕКСТІ
РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ У СФЕРІ ОСВІТИ ТА
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ*
- Толмачов О.А., Семенець-Орлова І.** 228
*ДО ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВ-
НОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ У ВИМІРІ БЕЗПЕКОВИХ
ВИКЛИКІВ ТА ЯК ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
СТІЙКОСТІ*
- Щербатюк О.О.** 241
*НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ*

Базиліук В.Б., Скарбарчук Т.В. <i>АНТИКРИЗОВА ПОЛІТИКА НА ПОЛІГРАФІЧНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	254
Бала О.І., Скулінець Ю.С. <i>АДМІНІСТРУВАННЯ РОЗВИТКУ КОМПЕТЕНЦІЙ ПЕРСОНАЛУ: ТЕНДЕНЦІЇ, ЦИФРОВІЗАЦІЯ, МЕНТОРСТВО</i>	263
Васильчак С.В., Галаченко О.О., Дубина М.П. <i>ФОРМУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ БІЗНЕС-СТРУКТУР ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ ЗА УМОВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА</i>	270
Васильченко М.І., Кравченко О.М. <i>ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА: УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ В УМОВАХ ЗМІН СПОЖИВЧОГО ПОПИТУ ТА РИНКОВИХ ТРЕНДІВ</i>	281
Гірняк О.М., Грицьків Р.П. <i>ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ВИДАВНИЧУ ГАЛУЗЬ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	296
Голобородько Г.Я. <i>ІНСТРУМЕНТАЛЬНА РЕАЛІЗАЦІЯ МОТИВАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НА ОСНОВІ ДЕЛЕГУВАННЯ</i>	306
Гудзь Т.П., Рогоза М.Є., Барібіна Я.О., Федоскін В.В., Гриценко В.С. <i>ПЕРЕДОВА ПРАКТИКА КРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА</i>	324
Ерстенюк Т.М. <i>СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ АДАПТИВНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УМОВАХ РИЗИКУ ТА ЕКОНОМІКО-ПОЛІТИЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ</i>	337

- Іченська Н.Ю.** 360
КОМУНІКАТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК МЕХАНІЗМ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КРИЗОВИХ КОМУНІКАЦІЙ У СУЧАСНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ
- Карімов Г.І., Молчанов В.О., Дяченко К.Р., Матвієнко А.С.** 372
ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я
- Кишакевич Б.Ю., Костецький Р.В., Мурдза П.А.** 385
АНАЛІЗ РЕЗЕРВІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКСПОРТУ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ КРАЇНАМИ ЄВРОПИ НА ОСНОВІ DEA МОДЕЛЕЙ
- Коваленко О.М., Омеко А.В.** 398
АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ
- Корнілова О.В., Новаковська Є.В., Тернавський Ф.С.** 424
ОПТИМІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ У ГНУЧКОМУ ПРОЄКТНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ ЧЕРЕЗ МОТИВАЦІЮ, САМОМЕНЕДЖМЕНТ І МЕДІАЦІЮ КОНФЛІКТІВ
- Корчинська О.О.** 434
ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПІДХОДІВ СМАРТ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД
- Кутко Т.І.** 444
УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОБУДОВИ І ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛАНЦЮГІВ ПОСТАЧАННЯ РЕЛОКОВАНИХ ПІДПРИЄМСТВ
- Лаврентій Д.С.** 466
ФУНКЦІЇ ТА ПРИНЦИПИ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ЗДОРОВ'Я: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД
- Лівінський А.І., Андрейченко А.В., Петрів І.М., Найда І.С.** 480
МОТИВАЦІЙНА ФУНКЦІЯ САМОМЕНЕДЖМЕНТУ В ПРОЦЕСІ СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОГО АДАПТИВНОГО УПРАВЛІНСЬКОГО ЛІДЕРСТВА

Мазій Н.Г. <i>СТАЛІ БІЗНЕС-ПРАКТИКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ</i>	491
Мамотенко А.В., Філіппська І.В., Мерзлякова Н.В. <i>УПРАВЛІНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ДИРЕКТОРА ЗАГАЛЬНО- ОСВІТНЬОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ОСВІТНІЙ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ВИМІРИ</i>	504
Михайленко О.В., Редзюк Т.Ю., Скоморохова С.Ю. <i>МІСЦЕ ОПОДАТКУВАННЯ В СТРАТЕГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ СУБ'ЄКТОМ ГОСПОДАРЮВАННЯ</i>	516
Морозова М.Е. <i>ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ: МОТИВАЦІЯ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ</i>	528
Москаль І.І. <i>СТРЕС ЯК ЗАГРОЗА ВНУТРІШНІМ ПРОЦЕСАМ НА ПІДПРИЄМСТВАХ</i>	538
Нікіфорова Л.О., Шиян А.А. <i>АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ УПРАВЛІННЯ НАУКО- ВИМИ ДАНИМИ НА БАЗІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ</i>	548
Петровський О.В. <i>ІННОВАЦІЙНЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ</i>	564
Савенко І.І., Седікова І.О. <i>ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ У ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОМУ СУСПІЛЬСТВІ</i>	576
Самборська О.Ю., Петренко О.Л. <i>ЕКОНОМІКА УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ</i>	589

Сахацький М.П., Запша Г.М., Бахчиванжи Л.А., Мельничук О.І., Найда І.С. 598

*МОДЕЛЮВАННЯ ОПТИМАЛЬНОГО РОЗПОДІЛУ РЕСУРСІВ У
СТРАТЕГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ СТАРТАП-ПРОЄКТАМИ У
ВИРОБНИЧІЙ, МАРКЕТИНГОВІЙ ТА ЛОГІСТИЧНІЙ ДІЯЛЬ-
НОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ*

Ханик В.А. 612

*ВПЛИВ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ НА
ІННОВАЦІЙНУ АКТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ У СФЕРІ
ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я*

Ханик А.Я. 622

*ЛЮДСЬКИЙ ФАКТОР В ДІЯЛЬНОСТІ ПРИВАТНИХ ЗАКЛАДІВ
ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я*

Штангрет А.М., Караїм М.М., Батрин В.В. 632

*АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ
ПОСИЛЕННЯ ТЕНДЕНЦІЙ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА
МАКРО- ТА МІКРОРІВНЯХ*

Шумілова І. 645

*ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ПРОДУКТИ ДЛЯ
АВТОМАТИЗАЦІЇ КАДРОВОГО ДІЛОВОДСТВА*

Дюкарев А.О., Чернега І.І. 659

*ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИХ МЕХАНІЗМІВ РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ АГРОБІЗНЕСУ*

Чернега І.І., Хахалін М.В. 672

*СТРАТЕГІЇ УДОСКОНАЛЕННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО
ПІДПРИЄМНИЦТВА*

СЕРІЯ «Економіка»

Sievidova I.O., Veliyev E.I., Velieva V.O. 684

*ANALYSIS OF THE RELEVANCE OF INFORMATION FOR
MANAGERIAL DECISION-MAKING IN BUDGETARY INSTITU-
TIONS AND THE BANKING SECTOR*

- Авраменко Т.А.** 698
*МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕЗОРІВНЕВИХ МОДЕЛЕЙ
УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ*
- Безугла Ю.Є., Овчаренко М.В.** 712
*ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТРАТЕГІЧНОГО БІЗНЕС-ПЛАНУ-
ВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ В
УМОВАХ ЦИФРОВОЇ КОГЕРЕНТНОСТІ*
- Велієва В.О., Руденко С.В., Сусіденко О.В.** 725
*ОРГАНІЗАЦІЯ ТА КОНТРОЛЬ ОБЛІКУ ФІНАНСОВО-
РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ*
- Денисенко В.О., Прощаликіна А.М., Казарян Н.П.** 737
*ЦИРКУЛЯРНА ЕКОНОМІКА ТА ЇЇ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ
СТРАТЕГІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ*
- Денисенко В.О., Ромащенко К.М., Мельник В.О.** 747
РИНОК ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ: РИЗИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
- Живко З.Б., Панченко В.А., Боруцька Ю.З., Родченко С.С.,
Шегинська А.І.** 759
*ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ, КОМАНД-
НОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МІЖНАРОДНОГО МАРКЕТИНГУ В
УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ*
- Квасній Л.Г., Оліховська М.В., Бошко О.І.** 773
*КОУЧИНГОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ
РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ*
- Коць О.О., Приліпко О.Р., Юськів А.Ю., Коць О.Р.** 781
*ПОСТКОВІДНА ІНФЛЯЦІЯ: ДИНАМІКА, ПРИЧИНИ ТА ДІЇ
ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПІ*
- Макушок О.В., Богданов Я.Р.** 793
*МАРКЕТИНГОВІ АСПЕКТИ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В
УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ*
- Маслюк В.П.** 803
*ІНТЕГРАЦІЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМУ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ*

Рудь Н.Т., Кривов'язюк І.В., Ковальчук С.С. <i>ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НА МАКРО- ЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ УКРАЇНИ</i>	814
Самойлова І.І., Самойлов О.О. <i>СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ МІСЬКИМ ГОСПО- ДАРСТВОМ: ШЛЯХ ДО РОЗУМНОГО МІСТА</i>	828
Свінцов О.М. <i>РОЛЬ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ У ФОРМУВАННІ СПРИЯТ- ЛИВОГО ІНТЕГРОВАНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД І МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА</i>	839
Скрильник А.С. <i>ІНКЛЮЗИВНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО В ПЕРЕХІДНІЙ ЕКОНО- МІЦІ: МІЖ СОЦІАЛЬНИМ ВЕКТОРОМ І КОМЕРЦІЙНОЮ ЕФЕКТИВНІСТЮ</i>	849
Стойка М.В., Стойка Н.С., Новіченко Л.С. <i>ЕЛЕМЕНТИ МАТЕМАТИЧНОГО АНАЛІЗУ В АУДИТІ</i>	869
Тимошенко Ю.О. <i>ФІНАНСОВІ ДРАЙВЕРИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ У СТРУКТУРНОМУ Й ФУНКЦІОНАЛЬНОМУ ВИМІРАХ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ</i>	881
Ципліцька О.О. <i>РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДОБРОБУТУ ТА ЗРОСТАННЯ ЕКСПОРТУ</i>	892
Червак-Смерічко О.Ю. <i>ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ ТА МОДЕЛІ В УПРАВЛІННІ ЕНЕРГЕТИЧНОЮ ЕФЕКТИВНІСТЮ ЕКОНО- МІКИ</i>	916
Яненко І.Г. <i>ІШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ РЕСУРС ЦИФРОВИХ ЛІДЕРІВ</i>	928

СЕРІЯ «Право»

- Khlivna M.A., Dekusar H.G.** 944
THE PROBLEM OF GENDER EQUALITY IN THE NATIONAL POLICE UNITS - MYTH OR TRUTH?
- Shmaiun K.S., Dekusar H.G.** 955
GENDER EQUALITY AND LABOR RIGHTS: THE EXPERIENCE OF UKRAINE AND THE EU
- Бурка В.М., Вельможна Д.С., Халітов Д.Р., Хлівна М.А., Кисельов А.О.** 964
ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ТА ЗАХИСТ ПРАВ ОСІБ, ЩОДО ЯКИХ ЗДІЙСНЮЮТЬСЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІ ЗАХОДИ З ВТРУЧАННЯМ У ПРИВАТНЕ ЖИТТЯ
- Вовк В.М., Крисак А.В.** 975
ДИФАМАЦІЙНЕ ПРАВО І СВОБОДА СЛОВА У ТРАНСКОРДОННОМУ КОНТЕКСТІ («ТРАНСКОРДОННА ДИФАМАЦІЯ»)
- Возник М.В., Будяк Ю.В.** 983
ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ В УКРАЇНІ
- Гаруст Ю.В., Федорович О.М.** 994
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАННЯ У СФЕРІ ОБОРОНИ ПІД ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ
- Драчов О.В., Пакін А.В., Фішер А.Є.** 1004
МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДИПЛОМАТИЧНОГО ПРОТОКОЛУ В КОНТЕКСТІ ПОРУШЕННЯ ЕТИКЕТУ І ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВ
- Завидняк І.О., Лев Р.В.** 1015
РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЕНИХ СЛУЖБОВИМИ ОСОБАМИ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА: КЛАСИФІКАЦІЯ ТА АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ

Зима О.Т.

1026

*АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕЗАКОННЕ
ВИКОРИСТАННЯ СИМВОЛІКИ ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА,
ЧЕРВОНОГО ПІВМІСЯЦЯ ТА ЧЕРВОНОГО КРИСТАЛА: ЩОДО
ДОЦІЛЬНОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ*

Комісарова Н.О., Комісаров М.Л., Подоляк Д.С.

1037

*ВНУТРІШНІ ЗАГРОЗИ СУСПІЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ: ПРАВОВІ
ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ*

Кропивний Є.В.

1051

*ЗАСОБИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
СФЕРИ ГРОМАДСЬКОГО ХАРЧУВАННЯ ТА ГОСТИННОСТІ*

Марченко О.В., Марченко О.Д.

1061

*ЛІЦЕНЗІЙНІ УМОВИ В КОРПОРАТИВНИХ ДОГОВОРАХ
КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В УКРАЇНІ*

Мельник В.І., Копан О.В., Мельник Ю.В.

1070

*ІННОВАЦІЙНІ ЦИФРОВІ РІШЕННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО
ЗАХИСТУ: НОВІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ НАДЗВИ-
ЧАЙНИМИ СИТУАЦІЯМИ*

Мельник О.В., Олексин Х.Л.

1085

*ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ У СПРАВАХ ЗА УЧАСТЮ
НЕПОВНОЛІТНІХ: ПРОЦЕСУАЛЬНІ АКЦЕНТИ ТА ВИКЛИКИ*

Миколаєць В.А.

1096

*ПОРУШЕННЯ ПРАВ НА ДОМЕННІ ІМЕНА: ПРАКТИЧНІ
АСПЕКТИ ЗАХИСТУ В СУДАХ*

Налуцишин В.В., Налуцишин В.В., Налуцишин Р.В.

1109

*ПОНЯТТЯ ТА СИСТЕМА ВІЙСЬКОВИХ КРИМІНАЛЬНИХ
ПРАВOPOPУШЕНЬ (ЗЛОЧИНІВ) (ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ
ЗАРУБІЖНИХ ДЕРЖАВ)*

Насонов М.І., Завидняк І.О.

1118

*ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ
СТРАТЕГІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ*

- Некlesa О.В.** 1126
*ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ЗАХИСТ ПІДОЗРЮВАНОВОГО НА
СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ*
- Нікіфорова Т.І., Захарчук В.М.** 1136
*ФОРМИ ПРОТИПРАВНОГО ВПЛИВУ НА МАЙНО ЗА КК
УКРАЇНИ*
- Омельченко А.В., Дмитренко Е.С.** 1150
*СУСПІЛЬНІ ВІДНОСИНИ У СФЕРІ БАНКІВСЬКОГО
РЕГУЛЮВАННЯ І БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ ЯК ПРЕДМЕТ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ*
- Перепелиця С.І.** 1158
*ПЕВНІ АСПЕКТИ АДАПТАЦІЇ ОКРЕМОЇ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ
МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬ-
НОСТІ*
- Петрова І.А., Спіщина Г.О., Тур І.Ю.** 1173
*МІСЦЕ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ МЕТОДІВ У
ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ
СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ УСТАНОВИ*
- Риженко І.М., Микулець В.Ю.** 1193
*ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ*
- Самойленко О.С.** 1205
*ДЕЯКІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗУМІННЯ КОНФЛІКТНИХ І
НЕКОНФЛІКТНИХ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОВАДЖЕНЬ*
- Семенюк-Прибатень А.В.** 1214
*ЗНИЩЕННЯ МАЙНА ЯК НАСЛІДОК ДОМАШНЬОГО
НАСИЛЬСТВА: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ*
- Сівков С.В.** 1222
*ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКІ МЕХАНІЗМИ РЕІНТЕГРАЦІЇ
ВІТЕРАНІВ ВІЙНИ: МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА*

- Удовика Л.Г., Черповицький М.Ю.** 1234
ПРОБЛЕМИ Й ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ДОГОВІРНИХ І ПРИМУСОВИХ ЗАСОБІВ ВИРІШЕННЯ ПРАВОВИХ КОНФЛІКТІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ І ЗАГРОЗ
- Удовиченко С.В.** 1255
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗМЕЖУВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД, ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ У СФЕРІ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН
- Хижний А.В.** 1269
ПРАВОВА ПРИРОДА КОНЦЕСІЙНИХ ДОГОВОРІВ ТА ЇХ МІСЦЕ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ
- Холодов В.В.** 1278
ГНОСЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ПРОТИДІЇ ТЕРОРИСТИЧНИМ ЗАГРОЗАМ У МІСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ
- Циганюк Ю.В.** 1296
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА ФІЛОСОФІЇ ПРАВА
- Чемерис М.С.** 1306
ПРАВОВИЙ СТАТУС ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЯК СУБ'ЄКТІВ ВІДНОСИН ІЗ МІЖНАРОДНОГО ФІНАНСУВАННЯ ГРАНТІВ
- Чорномаз О.Б.** 1316
ТЕХНОЛОГІЇ ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКУ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА І УПЕРЕДЖЕННЯ АЛГОРИТМІВ ВКЛЮЧНО З ЧАТ БОТАМИ ТРИВОЖНИМИ КНОПКАМИ ТА ІНСТРУМЕНТАМИ НА ОСНОВІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ
- Юринець Ю.Л., Белкін М.Л., Белкін Л.М.** 1326
ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДТВЕРДЖЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ НА ПРЕДСТАВНИЦТВО В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

СЕРІЯ «Психологія»

- Khomulenko T.B., Krynychko V.V.** **1337**
*FEATURES OF TARGET ORIENTATION IN PSYCHODIAGNOSTICS
OF SOMATIC MEMORY WITH CONSIDERATION OF AGE-
SPECIFIC AND PSYCHOSOMATIC CHARACTERISTICS*
- Papina N.G.** **1351**
*VISUAL STRATEGIES FOR CONVEYING PSYCHO-EMOTIONAL
STATES THROUGH ART PHOTOGRAPHY*
- Белякова С.М., Корніяка Л.Г.** **1363**
*ОСОБЛИВОСТІ ПОЯВИ СУЇЦИДАЛЬНИХ НАМІРІВ У
ПІДЛІТКІВ*
- Беляєва Н.Є., Довга І.І.** **1373**
*АДАПТИВНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЯК ФАКТОР ЕФЕКТИВНОСТІ
КОРОТКОСТРОКОВИХ СТРАТЕГІЙ КРИЗОВОЇ ПСИХОЛО-
ГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ПРИ ТРАВМАТИЧНИХ ПОДІЯХ*
- Бибик Д.Д., Чанчиков І.К., Амеліна В.М.** **1382**
*ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ФОРМУВАННЯ
ГОТОВНОСТІ ПСИХОЛОГІВ ДО КОРЕКЦІЙНО-ВІДНОВЛЮ-
ВАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ВІЙНИ*
- Василевський В.С.** **1396**
*КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ЕСТЕТИЧНОГО
СПРИЙНЯТТЯ ЗОВНІШНОСТІ У СТРУКТУРІ СОЦІАЛЬНОЇ
ПЕРЦЕПЦІЇ*
- Вітомський Ю.Л., Кулінченко О.С.** **1410**
*ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ТА БОЙО-
ВОЇ ГОТОВНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: КОГНІТИВНО-
ПОВЕДІНКОВІ ТА НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ*
- Гаман І.Г.** **1422**
*ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНИХ ПЕРЕЖИВАНЬ
ТИМЧАСОВО ПЕРЕМІЩЕНИХ ЖІНОК В УМОВАХ ВОЄННОГО
СТАНУ*

- Ганаба С.О., Муненко О.С.** 1433
*ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ:
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРЕВЕНТИВНОГО ПІДХОДУ ДО
СТІЙКОСТІ*
- Ганношина І.М., Скляренко І.Ю., Кулінченко О.С.** 1445
*ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНТЕГРАТИВНИХ МОДЕЛЕЙ ПСИХОЛО-
ГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ У РОБОТІ З КЛІЄНТАМИ, ЯКІ
ПЕРЕЖИВАЮТЬ ХРОНІЧНИЙ СТРЕС ТА ПРОФЕСІЙНЕ
ВИГОРАННЯ*
- Заболотний С.М., Маковський А.О., Шульц А.П.** 1456
*ПОДОЛАННЯ ДЕЗАДАПТИВНИХ ЗМІН У КОМБАТАНТІВ, ЯКІ
ПЕРЕЖИЛИ ТРАВМАТИЧНИЙ ДОСВІД У БОЙОВИХ УМОВАХ*
- Замерзляк Д.В.** 1473
*ПСИХОТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ ЕФЕКТИВНИХ КОПІНГ-
СТРАТЕГІЙ*
- Іванов Є.В.** 1483
*ПСИХОЛОГІЧНА СТІЙКІСТЬ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ:
ВИКЛИКИ ТА МЕТОДИ ПІДТРИМКИ*
- Козира П.В.** 1496
*ПРОФІЛАКТИКА ЗЛОВЖИВАННЯ ПСИХОАКТИВНИМИ
РЕЧОВИНАМИ НА РОБОЧОМУ МІСЦІ*
- Комарніцька Л.М.** 1508
*ЗНАЧЕННЯ ЖИТТЄВИХ ЦІННОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ
ПОСТТРАВМАТИЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ*
- Костюченко О.В., Чопик С.В., Василевська О.І.** 1520
*ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ТІЛЕСНОГО ДОСВІДУ В ПРОЦЕ-
СІ ОСОБИСТІСНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ КЛІЄНТА В АРТТЕРАПІЇ*
- Кротова А.В., Шамбель А.** 1532
*ПРОБЛЕМА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ САМОЕФЕКТИВНОСТІ
ОСОБИСТОСТІ*
- Лялюк Г.М.** 1545
*ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ ТА
ТРИВОЖНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ*

- Мозгова Г.П., Сидоренко О.Б.** 1557
ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОЗВИТКУ КОПІНГ-СТРАТЕГІЙ
- Павловська-Кравчук В.А.** 1569
ФЕНОМЕНОЛОГІЯ УСВІДОМЛЕННЯ У ТРАНЗАКЦІЙНОМУ АНАЛІЗІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ПСИХОТЕРАПІЇ
- Піщана В.М., Хомерікі О.А.** 1580
ПСИХОЛОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ КАР'ЄРНИХ БАР'ЄРІВ І ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ СПІЙКОСТІ У МОЛОДИХ СПЕЦІАЛІСТІВ ТА МАЙБУТНІХ ЛІДЕРІВ
- Скляренко С.Р.** 1592
«ГОЛОС ПРЕДКІВ» СЕРГІЯ СКЛЯРЕНКА ЯК КОЛЕКТИВНА РОЗСТАНОВОЧНА ТЕХНІКА: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ, МЕТОДОЛОГІЯ, РЕЗУЛЬТАТИ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ
- Скляренко І.Ю., Вітомський Ю.Л., Нікітенко М.Є.** 1605
ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТУ У ПРОФЕСІЙНОМУ САМОРОЗВИТКУ ТА САМОМЕНЕДЖМЕНТІ ФАХІВЦІВ: РОЛЬ МОТИВАЦІЙНИХ ОРІЄНТАЦІЙ І КОГНІТИВНОЇ ГНУЧКОСТІ
- Скляренко І.Ю., Хомерікі О.А., Кулінченко О.С., Кавчук В.Ю.** 1618
МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ІНТЕГРАЦІЇ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ПІДХОДІВ У НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ
- Солона Ю.О., Бондаренко Л.О., Шикуча О.П., Олійник А.В.** 1630
ГЕНДЕРНІ НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНІ ВІДМІННОСТІ У СПРИЙНЯТТІ ТА ПЕРЕЖИВАННІ СТРЕСУ
- Федоришин Г.М., Чуйко О.М., Яворська В.М.** 1642
ПСИХОСЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДОСВІДУ ТРАНСФОРМАЦІЇ Я-КОНЦЕПЦІЇ ЖІНОК В УМОВАХ ВІЙНИ У КОНТЕКСТІ ШЛЮБНО-СІМЕЙНИХ ВЗАЄМИН
- Фоменко К.І., Бондаренко М.С., Шаюк Я.О.** 1658
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ УКРАЇНЦІВ В УМОВАХ ВІЙНИ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД РІВНЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОСТІ ДОМАШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

- Хараджи М.В., Холод Л.І.** 1670
*ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ДО СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ
УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ ПІСЛЯ ДЕМОБІЛІЗАЦІЇ*
- Чижикова М.М.** 1683
*ЦИФРОВА РЕАЛІЗАЦІЯ МЕТОДИКИ ГЛЕНА ДОМАНА: ПЕРЕ-
ОСМИСЛЕННЯ КЛАСИЧНИХ ПІДХОДІВ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ*
- Чиркова Т.І.** 1695
*ПСИХОЛОГІЧНА РЕЗИЛЬЄНТНІСТЬ СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ В
УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ЗАГРОЗ СЬОГОДЕННЯ*
- Чорна Н.В., Кріль Т.В.** 1704
*ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПСИХОСОЦІАЛЬНИХ ІНТЕР-
ВЕНЦІЙ В УМОВАХ ВІЙНИ НА ПРИКЛАДІ ПРОЄКТУ «РАЗОМ З
ТОБОЮ»*
- Чугуєва І.Є., Тимченко А.А.** 1717
*ВИМОГИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПСИХОЛОГІВ В
УМОВАХ ВІЙНИ*

СЕРІЯ «Педагогіка»

- Glushanytsia N.V., Bilous N.P., Akilli Erman** 1729
*THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF
DEVELOPING FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE
COMPETENCE OF AGRICULTURAL UNIVERSITY STUDENTS*
- Kashchuk M.H.** 1741
*APPLICATION OF PSYCHOLOGICAL TECHNIQUES TO IMPROVE
THE EFFECTIVENESS OF LEARNING ENGLISH*
- Kolozhvari S. Andrik E., Kohut E.** 1749
*OPPORTUNITIES FOR DEMONSTRATIVE EXPERIMENTATION IN
MICROBIOLOGY AND CYTOLOGY EDUCATION WITHIN
BIOLOGY TEACHER TRAINING*
- Shenderuk O.B., Perminova V.A., Lytvyn S.V.** 1757
*INTEGRATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN EDUCATION:
GOOD OR EVIL?*

- Алексахіна Т.О.** 1767
*ЦИФРОВЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ УНІВЕРСИТЕТУ ЯК
ЧИННИК РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАГІСТРІВ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ*
- Білавич Г.В., Вінтоняк О.В., Комар І.В., Савчук Б.П.** 1778
*ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗА
УМОВ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН В ОСВІТІ: ДОСВІД І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ*
- Білан В., Бевзюк М.** 1791
*ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД У ЗАПОБІГАННІ ТА
ПОДОЛАННІ ШКІЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА В ЗАГАЛЬНО-
ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ*
- Блощинський І.Г., Полюк В.С., Мірошніченко В.І.** 1801
*СОЦІОКУЛЬТУРНІ ЗАХОДИ ЯК ІНСТРУМЕНТ НАСТАВ-
НИЦТВА У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ БАКАЛАВРІВ*
- Вертугіна В.М., Федосенко К.О.** 1811
*ЗБАГАЧЕННЯ СЕНСОРНОГО ДОСВІДУ ДІТЕЙ ДРУГОГО РОКУ
ЖИТТЯ ЗАСОБАМИ МАНІПУЛЯЦІЇ З ПРИРОДНИМ МАТЕ-
РІАЛОМ*
- Гавриниць А.М.** 1821
*ПРАВОВА ОСВІТА У ШКІЛЬНІЙ СИСТЕМІ ЧЕХІЇ НА ПОЧАТКУ
XXІ СТОЛІТТЯ*
- Галущенко В.І.** 1832
*СПЕЦИФІКА КОМПЛЕКСНОГО КОРЕКЦІЙНОГО ПІДХОДУ ДО
ПРОБЛЕМИ ДИСГРАФІЇ ТА ДИСЛЕКСІЇ У ДІТЕЙ МОЛОД-
ШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ*
- Гевко О.І., Хом'як Н.Б.** 1842
*ІНФОРМАЦІЙНІ КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ
ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ
ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ
РІЗНИХ РІВНІВ: ВІД ДОШКІЛЛЯ ДО ВИЩОЇ ШКОЛИ*

- Гончаренко О.М.** 1853
ПРОЄКТНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У РЕАЛІЗАЦІЇ МОДЕЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ З ТЕХНОЛОГІЙ ТА ІНФОРМАТИКИ ДЛЯ УЧНІВ 5–6 КЛАСІВ
- Гурін Р.С.** 1862
ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНИХ КУРСІВ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ МАЙБУТНІМ ПСИХОЛОГАМ
- Дячук П.В.** 1873
ЕКОЛОГІЧНІ ЕКСКУРСІЇ В КРАЄЗНАВЧІЙ РОБОТІ ІЗ ЗДОБУВАЧАМИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
- Жукова А.Р., Плетеницька Л.С., Чередник Л.М.** 1885
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ДО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ КОУЧИНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
- Зайцева К.І., Шульга Н.В., Погранична Н.М.** 1893
ЦИФРОВА МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ
- Іванова В.В., Атрощенко Т.О., Вальо Ж.Г.** 1904
ФЕНОМЕН ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ДИСКУРСІ
- Іщенко Л.В., Журавко Т.В.** 1913
ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ
- Карпенко А.А.** 1926
ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПСИХОЛОГІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ УКРАЇНИ
- Кіт В.Д.** 1939
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ВІДЕОМОДУЛІВ НА ЦИФРОВІЙ ОСНОВІ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ТЕХНОЛОГІЙ

- Коваленко С.О., Гунько П.М., Фролова Л.С.** 1952
*ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ІЗ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ТА СПОРТУ В УНІВЕРСИТЕТІ ПАЛАЦЬКОГО (ЧЕСЬКА
РЕСПУБЛІКА)*
- Когут І.І.** 1962
*КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНИХ
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО БАКАЛАВРА ПРАВА*
- Колісниченко А.І., Капелюшна Т.В.** 1973
*ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ, МЕДІАГРАМОТНІСНОЇ ТА
ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ІНОЗЕМНИХ МОВ ЧЕРЕЗ ПРОЄКТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ: ДОСВІД
РОЗРОБКИ ВЕБ-КВЕСТІВ*
- Корець М.С., Іщенко С.М.** 1984
*РОЛЬ І МІСЦЕ КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ГАЛУЗІ
ДЛЯ ФАХОВОГО СТАНОВЛЕННЯ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕ-
СІЙНОГО НАВЧАННЯ З ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ*
- Круглик О.С.** 1994
*ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ АНАЛІТИЧНИХ
ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ-ЕКОНОМІСТІВ ЗАСОБАМИ
ІНТЕГРАЦІЇ СНАТGPT З BI-ІНСТРУМЕНТАМИ (POWER BI,
QLIK SENSE)*
- Лапузіна О.М.** 2003
*ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНО-
ЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ФАХІВЦІВ
СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ*
- Ластовецька-Соланська З.М.** 2013
*ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
НА МУЗИЧНО-ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ*
- Лемешко О.В.** 2021
*МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВІДБОРУ, АДАПТАЦІЇ ТА ОЦІНЮВАННЯ
ESP-МАТЕРІАЛІВ У ВІЙСЬКОВІЙ ОСВІТІ*

- Лемешко О.В., Калинюк Н.В.** 2029
МЕТОДИ РОБОТИ ПРАКТИКУМОМ "ACTIVITY OF THE STATE BORDER GUARD SERVICE OF UKRAINE" НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ
- Лемешко О.В., Лемешко В.В.** 2042
ПЛАНУВАННЯ ESP-ЗАНЯТЬ У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ОФІЦЕРІВ ПРИКОРДОННИКІВ
- Лемко Г.І.** 2051
ФОРМИ СУПЕРВІЗІЇ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ: СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ
- Лобода Ю.А.** 2060
КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ПЕРЕКЛАДУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ
- Лукашова Т.Д., Пипка О.О., Шищенко І.В.** 2072
ІНТЕГРАЦІЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ: ПРОЄКТУВАННЯ STEM-ДІЯЛЬНОСТІ
- Лупаренко С.Є.** 2084
ОСОБЛИВОСТІ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В КИТАЙСЬКІЙ НАРОДНІЙ РЕСПУБЛІЦІ
- Маковецька Н.В., Конох А.А., Волобуєв А.О.** 2096
ЗАСТОСУВАННЯ КЕЙС-МЕТОДУ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ З ТУРИЗМУ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ
- Марущак О.В., Зузяк Т.П., Голінська Т.М.** 2106
СУТІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ХУДОЖНИКА ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА
- Матвієнко О.В.** 2120
МЕТОДИЧНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

- Муртазієв Е.Г.** 2135
*ЕФЕКТИВНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНИХ СТРАТЕГІЙ ФОРМУВАННЯ
МАТЕМАТИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОРΟΣЛИХ У СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ
АМЕРИКИ*
- Недельська С.М., Моргунцова С.А., Кряжев О.В., Самохін І.В.** 2144
**Мазур В.І., Ярцева Д.О., Кляцька Л.І., Федосєєва О.С.,
Лямцева О.В.**
*ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДАННЯ ТА ПЕРЕВІРКИ КОМПЕТЕНТ-
НОСТЕЙ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОБ'ЄКТИВНОГО
СТРУКТУРОВАНОГО КЛІНІЧНОГО ІСПИТУ*
- Нікітюк В.Г., Маслак О.І., Сагайдак-Нікітюк Р.В.** 2157
*ЕКОЛОГІЧНИЙ АУДИТ ЯК ЧАСТИНА СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧ-
НОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА*
- Островський О.О.** 2169
*ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТ-
НОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬ-
НОСТЕЙ ЯК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИХ ОСОБИСТОСТЕЙ
НА РИНКУ ПРАЦІ*
- Павельчук М.О.** 2179
*ВИКОРИСТАННЯ ПРОБЛЕМНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧА-
ННЯ (PBL) ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ДІЛОВОЇ ІНОЗЕМНОЇ
(АНГЛІЙСЬКОЇ) МОВИ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ДРУГОГО
(МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
F3 "КОМП'ЮТЕРНІ НАУКИ"*
- Пахомова Н.Г.** 2187
*РОЛЬ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОФЕ-
СІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ
СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ*
- Пенцак П.В.** 2197
*ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ КУРСАНТІВ ВВНЗ*

- Петрик К.Ю.** 2208
*ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК
ЧИННИК ЙОГО ПЕДАГОГІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ*
- Петровський Б.І.** 2221
*НАУКОВІ ПРИНЦИПИ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ
ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ТА РОБОТОДАВЦІВ У ПІДГОТОВЦІ
ФАХІВЦІВ ІТ-СФЕРИ*
- Плахотнік О.В., Бондарук О.С., Беседа Д.В., Кучай О.В.,
Кучай Т.П.** 2232
*ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З
ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ*
- Попиченко С.С.** 2239
*ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ УСПІШНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ
ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ*
- Раїнчук В.А., Петечук А.Р.** 2252
*СТОРИТЕЛІНГ ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ У ОСВІТНЬОМУ
ПРОЦЕСІ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ*
- Сікора Я.Б.** 2261
*МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
НАУКОВИХ І НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ З
ВИКОРИСТАННЯМ ХМАРНИХ СЕРВІСІВ*
- Сікора О.В., Кобильник Т.П., Вдовичин Т.Я.** 2274
*ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РОЗРОБКУ ПРОГРАМНИХ
РІШЕНЬ*
- Сорока О.О.** 2287
*ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГО-
ГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТ-
НОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА
ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ*

- Степанов В.Ю., Мовчан О.О.** 2300
*ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ
МОВИ НА ФІЛОЛОГІЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ: ІНТЕГРАЦІЯ
УСНОЇ ПРАКТИКИ, АНАЛІТИЧНОГО ЧИТАННЯ ТА
ГРАМАТИКИ У НАВЧАННЯ ПЕРШОКУРСНИКІВ*
- Торічний В.О., Райко В.В., Баштовий В.М.** 2311
*ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ДО
ВИКЛАДАННЯ НА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ: ДОСВІД
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ
СЛУЖБИ УКРАЇНИ*
- Тробюк Н.Ю., Тробюк Д.В.** 2325
*МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ЯК ПРЕВЕНТИВНИЙ ЧИННИК ІГРОВОЇ
ЗАЛЕЖНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ*
- Турубарова А.В., Анісімова Л.В.** 2336
*ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ*
- Федорченко Т.Є.** 2346
*ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ ПСИХОАКТИВНИХ РЕЧОВИН
ПІДЛІТКАМИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СКОЄННЯ БУЛІНГУ*
- Холод М.В., Маєв А.П.** 2356
*ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНЦІЇ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУ-
НІКАЦІЇ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩИХ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ НА
ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ПЕРЕДУМОВА
УСПІШНОЇ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ*
- Чорноус В.П., Гусар Г.Й.** 2370
*ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У
ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ
СПРЯМУВАННЯМ*
- Яцюрик А.О., Гаврілова А.П.** 2379
*ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВ-
НОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ*

УДК 373.2.015.31:57.081.1]:159.93

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-10\(50\)-1811-1820](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-10(50)-1811-1820)

Вертугіна Валентина Миколаївна кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної освіти, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, <https://orcid.org/0000-0002-8294-9193>.

Федосенко Катерина Олександрівна студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта» Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ

ЗБАГАЧЕННЯ СЕНСОРНОГО ДОСВІДУ ДІТЕЙ ДРУГОГО РОКУ ЖИТТЯ ЗАСОБАМИ МАНІПУЛЯЦІЇ З ПРИРОДНИМ МАТЕРІАЛОМ

Анотація. У статті розкрито теоретичні засади сенсорного розвитку дітей раннього віку та обґрунтовано значення маніпуляцій з природним матеріалом для збагачення їхнього сенсорного досвіду. Визначено сутність понять «сенсорний розвиток» і «сенсорний досвід», їхній взаємозв'язок та роль у психічному становленні дитини. На основі аналізу науково-педагогічних джерел окреслено погляди класиків педагогіки (Я.А. Коменського, Ф. Фребеля, М. Монтессорі, С. Русової) та сучасних дослідників на проблему сенсорного виховання дітей раннього віку. З'ясовано, що сенсорний розвиток на ранніх етапах життя є чутливим періодом для формування сенсорних еталонів і базисом для подальшого інтелектуального розвитку особистості. Особливу увагу приділено характеристиці природних матеріалів як унікального засобу сенсорного розвитку: розкрито їхні різноманітні сенсорні властивості (колір, форма, фактура, запах, звук тощо) та потенціал викликати у дитини активний пізнавальний інтерес.

Окреслено особливості маніпулятивної діяльності дітей другого року життя з об'єктами природи, її провідну роль у пізнанні навколишнього світу та розвитку дрібної моторики. Показано, що багаторазові маніпуляції з предметами природного походження сприяють накопиченню сенсорного досвіду, формуванню елементарних уявлень, умінню порівнювати та класифікувати об'єкти. Узагальнено педагогічні умови ефективного використання природних матеріалів у сенсорному вихованні найменших дітей (ретельний добір безпечних матеріалів, створення сенсорно розвивального середовища із осередками для різних видів матеріалу тощо). Зроблено висновок, що систематичне збагачення сенсорного досвіду дітей раннього віку засобами маніпуляцій з природним матеріалом закладає підґрунтя для всебічного розвитку їхніх пізнавальних здібностей і успішності подальшого навчання. Перспективи подальших досліджень вбачаються у вивченні специфіки сенсорного виховання дітей з

особливими потребами та інтеграції природного середовища з іншими напрямками розвитку (мистецтвом, технологіями тощо).

Ключові слова: сенсорний розвиток, сенсорний досвід, ранній вік, природний матеріал, маніпулятивна діяльність, педагоги-класики, сенсорне виховання, педагогічні умови.

Vertuhina Valentyna Mykolaivna candidate of Pedagogic Sciences, Senior Lecturer at the Department of Preschool Education, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, <https://orcid.org/0000-0002-8294-9193>.

Fedosenko Kateryna Oleksandrivna student of Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan, Kyiv

ENRICHING THE SENSORY EXPERIENCE OF CHILDREN IN THEIR SECOND YEAR OF LIFE THROUGH MANIPULATION OF NATURAL MATERIALS

Abstract. The article reveals the theoretical foundations of sensory development in early childhood and substantiates the importance of manipulation with natural materials for enriching children's sensory experience. The essence of the concepts "sensory development" and "sensory experience," their interrelation and role in the child's mental formation are defined. Based on an analysis of scientific and pedagogical sources, the views of classical educators (J. A. Comenius, F. Froebel, M. Montessori, S. Rusova) and modern researchers on the problem of sensory education of young children are outlined. It is found that sensory development in the early stages of life is a sensitive period for the formation of sensory standards and a foundation for the child's further intellectual development. Special attention is given to the characteristics of natural materials as a unique means of sensory development: their diverse sensory properties (color, shape, texture, smell, sound, etc.) and potential to elicit active cognitive interest in the child are disclosed. The features of manipulative activity of children in their second year of life with natural objects are described, as well as its leading role in exploring the surrounding world and developing fine motor skills. It is shown that repeated manipulations with natural objects contribute to the accumulation of sensory experience, the formation of elementary notions, and the ability to compare and classify objects.

The pedagogical conditions for effective use of natural materials in the sensory education of the youngest children are summarized (careful selection of safe materials, creation of a sensory-rich environment with zones for different material types, etc.). It is concluded that systematic enrichment of the sensory experience of early-age children through manipulations with natural materials lays the foundation for the comprehensive development of their cognitive abilities and the success of future learning. Prospects for further research include studying the specifics of sensory

education for children with special needs and integrating the natural environment with other developmental areas (arts, technologies, etc.).

Keywords: sensory development, sensory experience, early childhood, natural materials, manipulative activity, classical educators, sensory education, pedagogical conditions

Постановка проблеми. Сучасна дошкільна освіта спрямована на створення умов для всебічного розвитку дитини, формування її здатності до самостійного пізнання світу. Відповідно до Державного стандарту дошкільної освіти одним із провідних завдань виховання є формування в дітей умінь гармонійно співіснувати з природою, суспільством і власним внутрішнім світом [1]. Це передбачає оволодіння безпечними і доцільними способами взаємодії з предметним середовищем, розвиток допитливості та творчої активності малят. Перші роки життя є критично важливими для сенсорного розвитку дітей. Дослідження з педагогіки і психології підтверджують, що розвинені органи чуття виступають фундаментом інтелектуального розвитку особистості. Сенсорний досвід дитини слугує базисом для опанування будь-якої практичної діяльності, формування логічного мислення та успішності подальшого навчання.

У педагогічній спадщині наголошується на необхідності спиратися на чуттєві враження у вихованні дітей. Ще Я. А. Коменський зазначав, що «шлях до мислення починається з відчуттів», відтак навчання повинно базуватися на досвіді взаємодії з реальними об'єктами, а не лише на словесних поясненнях. Ф. Фребель підкреслював значущість дидактичних ігор та вправ, які ознайомлюють дитину з навколишнім світом і водночас формують уявлення про форму, розмір, число та просторові відношення [2]. Марія Монтессорі вважала сенсорний розвиток фундаментом формування особистості; на її думку, можливість самостійно досліджувати предмети є важливішою за пряме навчання від дорослого. Вона запровадила поняття «сенсорної культури» – поступового вдосконалення здатності до сприймання кольору, форми, звуку, текстури та інших властивостей шляхом спеціально організованих вправ і використання дидактичних матеріалів [3]. С. Ф. Русова, аналізуючи дошкільне виховання, також звертала увагу на значення сенсорного виховання дітей як основи їхнього розумового розвитку.

Багато сучасних науковців продовжують розробляти проблему сенсорного розвитку у ранньому віці. Зокрема, З. Дорошенко, К. Крутий [4], О. Тарасова [5], В. Чорна [6] та інші дослідники відзначають, що сенсорний досвід дитини є базовим підґрунтям для формування пізнавальних процесів – мислення, мовлення, уяви. Сенсорне виховання вони розглядають не лише як удосконалення сприймання, а і як важливий чинник становлення особистості, її самосвідомості та пізнавальної самостійності. Так, О. Тарасова зазначає, що оволодіння системою ознак предметів (колір, форма, величина тощо) дозволяє дитині встановлювати зв'язки між об'єктами і логічно осмислювати дійсність,

формуючи передумови словесного мислення [5]. Принцип наочності, обґрунтований К. Д. Ушинським, передбачає включення реальних об'єктів до досвіду дитини, щоб її відчуття поступово трансформувалися у поняття, а відтак – у цілісні уявлення і зв'язні думки. Отже, аналіз наукових джерел показує, що проблема сенсорного розвитку дітей раннього віку широко висвітлена в класичній і сучасній педагогіці. Водночас недостатньо розробленими залишаються питання методики збагачення сенсорного досвіду наймолодших дітей засобами взаємодії з природними об'єктами. Це зумовлює актуальність нашого дослідження.

Мета статті. Метою даної статті є теоретичне обґрунтування шляхів збагачення сенсорного досвіду дітей другого року життя засобами маніпуляції з природним матеріалом. Відповідно до поставленої мети, у роботі висвітлено сутність сенсорного розвитку в ранньому віці, проаналізовано педагогічні погляди на значення сенсорного виховання, визначено роль природних матеріалів у сенсорному розвитку дітей 1–2 років та висвітлено педагогічні умови формування сенсорного досвіду дітей другого року життя.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сенсорний розвиток дітей раннього віку становить фундаментальну основу для їхнього подальшого розумового, мовленнєвого й особистісного зростання [5]. У перші роки життя малюки інтенсивно пізнають навколишній світ через відчуття і сприймання – ці процеси забезпечують накопичення первинних уявлень про предмети та явища. Варто розрізняти поняття «сенсорний розвиток» і «сенсорний досвід». **Сенсорний розвиток** – це поступове формування та вдосконалення аналізаторних систем (зору, слуху, дотику тощо), що відповідають за здатність розпізнавати властивості об'єктів. Він включає як фізіологічне дозрівання органів чуття, так і розвиток психічних процесів: сенсорної уваги, спостережливості, умінь диференціювати та узагальнювати ознаки предметів. Натомість **сенсорний досвід** – це індивідуально набутий результат взаємодії дитини з довкіллям, сукупність знань і вражень про чуттєві властивості об'єктів, отриманих у процесі діяльності. Сенсорний досвід формується на основі попереднього розвитку і багато в чому залежить від умов середовища та педагогічної підтримки [6]. Іншими словами, сенсорний досвід – це практично сформований запас уявлень, що збагачується в діяльності дитини і слугує основою для її пізнавального та мовленнєвого розвитку.

Маніпуляції – це активні дії дитини з предметами, спрямовані на обстеження та вивчення їхніх властивостей: тримання, кидання, стискання, пересипання, перекладання з руки в руку, катання, стукання, розсипання тощо. Для дітей другого року життя маніпулятивна діяльність є провідною формою предметного пізнання, адже на цьому етапі розвитку вони ще не здатні до цілеспрямованого конструювання чи участі в іграх за правилами. Саме завдяки повторюваним маніпулятивним діям малюк починає помічати сталі результати та закономірності: кинутий камінець завжди падає вниз; глина під час стискання

змінює форму; листочок при розтиранні виділяє запах. Такі відкриття сприяють усвідомленню причинно-наслідкових зв'язків і закономірностей довкілля та формуванню перших елементарних узагальнень – важливого кроку у розвитку мислення дитини. Досвід порівняння предметів (що твердіше, що більше, що голосніше звучить), їх групування за певними ознаками (мокрі й сухі, колючі й гладенькі) закладає основу для розвитку аналізу, класифікації та логічних операцій [4].

Особливе значення у сенсорному розвитку дітей раннього віку мають маніпуляції з природними матеріалами – піском, глиною, водою, камінцями, листям, жолудями, шишками, гілочками, ягодами, ракушками, снігом та іншими елементами довкілля. Природні матеріали можна визначити як об'єкти й речовини природного походження, що не зазнали значної обробки та зберегли свої природні властивості. На відміну від фабричних іграшок, кожен екземпляр природного матеріалу унікальний і має неповторні характеристики: форму, фактуру, забарвлення, малюнок поверхні. Це робить процес ознайомлення з ними захопливим і динамічним: навіть знайомий камінець або листочок щоразу має інші особливості, які дитина відкриває у процесі взаємодії. Саме ця унікальність викликає щире зацікавлення, емоційний відгук, спонукає дитину до дослідження, експериментування та споглядання [7].

Надзвичайна цінність природних матеріалів полягає у їхній багатомодальності. Вони поєднують цілий спектр сенсорних характеристик – колір, форму, вагу, фактуру, температуру, запах, звучання – що стимулюють одночасне залучення зору, слуху, дотику, нюху та смаку. Під час практичної діяльності з природними матеріалами малюк отримує багатоканальну сенсорну інформацію: граючись із піском біля води, дитина одночасно відчуває його текстуру руками, бачить колір, чує звук хвиль, відчуває прохолоду й вологість. Такий комплекс вражень значно збагачує сенсорний досвід у порівнянні з одноканальною стимуляцією. Саме різнобічні відчуття, які виникають під час взаємодії з природними об'єктами, сприяють формуванню чітких образів властивостей предметів і явищ та поступовому їх усвідомленню. У процесі таких взаємодій дитина робить перші «наукові відкриття»: розрізняє тверде і сипке, мокре і сухе, тепле і холодне, гладеньке і шорстке [5].

Таким чином, маніпуляції з природними об'єктами виконують подвійну функцію: з одного боку, вони є провідним засобом збагачення сенсорного досвіду та розвитку органів чуття, а з іншого – закладають підґрунтя для інтелектуального розвитку, оскільки формують уміння аналізувати, узагальнювати, порівнювати, класифікувати. Паралельно відбувається інтенсивний розвиток дрібної моторики рук, координації рухів пальців і долонь, що, у свою чергу, безпосередньо пов'язано з формуванням мовлення та мисленнєвих процесів.

Ефективність упровадження маніпуляцій із природними матеріалами у сенсорний розвиток дітей раннього віку безпосередньо залежить від створення

цілісної системи педагогічних умов, які забезпечують безпечний, змістовний та індивідуально орієнтований характер діяльності. Такі умови дають змогу не лише урізноманітнити сенсорний досвід дитини, але й надати йому педагогічної значущості та психологічного комфорту. Водночас відсутність належно продуманих умов може знизити ефективність сенсорної активності, а в окремих випадках спричинити страх, тривогу або втрату інтересу до пізнавальної діяльності [5].

Першою необхідною умовою є *ретельний добір природних матеріалів*, що відповідають віковим особливостям дітей другого року життя, їхнім пізнавальним потребам та сенсорним можливостям. Матеріали мають бути безпечними, нетоксичними, гіпоалергенними, приємними на дотик і позбавленими небезпечних елементів (гострих країв, надто дрібних частинок тощо). Важливою характеристикою виступає багатство сенсорних властивостей: гілочка може бути гнучкою чи твердою, шишка – колючою або м'якою, камінець – гладеньким або зернистим. Добір матеріалів здійснюється не лише за фізичним типом (сипучі, тверді, рідкі), але й за функціональною значущістю – тобто за здатністю викликати інтерес, стимулювати активність та забезпечувати можливість порівняння [7].

Важливим аспектом є врахування сезонності та культурного контексту середовища. Використання осіннього листя, жолудів, насіння; зимового снігу, гілок хвойних дерев, льоду; весняних бруньок, трави, квітів; літнього піску, глини, камінців формує у дітей уявлення про природні цикли та сприяє орієнтації в навколишньому світі. Повторне застосування одного й того ж матеріалу в різних умовах (наприклад, сухий і вологий пісок) розширює можливості сенсорного аналізу та сприяє формуванню елементарних узагальнень.

Другою умовою є *створення організованого сенсорного середовища*, яке стимулює дитину до самостійного дослідження. Таке середовище має бути безпечним, структурованим, естетично привабливим і динамічним. Доцільним є поділ простору на тематичні зони: зона сипучих матеріалів (пісок, крупи, ґрунт), зона води, зона твердих предметів (камінці, деревина, шишки), зона м'яких об'єктів (мох, трава, квіти), а також зона сезонних матеріалів. У кожній зоні передбачаються відповідні інструменти – лопатки, ложки, лійки, сита, ємності різних розмірів. Для привабливості застосовуються натуральні кольори, природне освітлення, відкриті або прозорі контейнери, розташовані на рівні очей і рук дитини. Регулярна ротація матеріалів підтримує інтерес і забезпечує варіативність сенсорного досвіду [5].

Сенсорний осередок – це спеціально організований простір у груповій кімнаті чи на відкритому повітрі, який забезпечує умови для цілеспрямованого збагачення сенсорного досвіду дітей раннього віку. Його основна функція полягає у стимулюванні активної взаємодії з об'єктами, що впливають на дотик, зір, слух, нюх і смак, сприяючи формуванню уявлень про властивості предметів, розвитку координації, мовлення та пізнавальної активності.

Зміст осередку має бути різноманітним і динамічним: пісок, глина, вода, камінці, листя, гілки, шишки, ароматичні трави, тактильні панелі, сенсорні доріжки. Важливо забезпечити безпечність матеріалів та їх доступність для самостійного використання дітьми.

Організація простору передбачає структурованість, естетичність і можливість оновлення: сезонна ротація матеріалів дозволяє підтримувати інтерес та формувати уявлення про природні цикли.

Осередок може функціонувати як у приміщенні, так і на відкритому повітрі, що розширює спектр сенсорних стимулів і включає реальні природні процеси (світло, тінь, вітер, опади). Він виконує не лише розвивальну, а й діагностичну функцію: спостереження за діями дітей дає змогу виявити рівень сенсорного, мовленнєвого та емоційного розвитку. Атмосфера доброзичливості й довіри з боку дорослого є необхідною умовою для збереження інтересу та психологічного комфорту дитини.

Таким чином, сенсорний осередок виступає важливим елементом освітнього середовища закладу дошкільної освіти, що забезпечує комплексний вплив на розвиток сенсорної, когнітивної, мовленнєвої та емоційної сфер дитини, а також сприяє формуванню її здатності до саморегуляції й зосередженості.

Третьою умовою є *забезпечення свободи сенсорного дослідження з боку дитини за підтримки дорослого*. Педагог виконує роль фасилітатора, який не контролює, а створює умови для самостійного відкриття: пропонує можливі способи дій, ставить відкриті запитання, емоційно підтримує експерименти дитини. Використання педагогом стимулюючих висловлювань («На що схожа ця поверхня?», «Що відбудеться, якщо натиснути сильніше?», «Який він – колючий чи гладенький?») активізує рефлексію, розширює словниковий запас і формує здатність до вербалізації сенсорних відчуттів. Надання свободи вибору (з яким матеріалом працювати, як довго взаємодіяти) розвиває в дітей елементи автономії та впевненості у власних діях.

Четвертою умовою є *інтеграція сенсорної діяльності в інші види активності*. Маніпуляції з природними матеріалами органічно поєднуються з руховими іграми, художнім конструюванням, ліпленням, аплікацією, театралізацією чи мовленнєвою практикою. Наприклад, дослідження осіннього листя може завершуватися створенням аплікації, складанням історії про «листочок-мандрівник» чи грою, у якій листя виконує роль уявного «килима» для персонажів. Зв'язок сенсорного досвіду з мовленнєвою діяльністю має особливе значення: використання слів для опису властивостей («шершаве», «легке», «пахне хвойно») допомагає дітям усвідомлювати та позначати власні відчуття, що стимулює мовленнєвий і когнітивний розвиток. Включення сенсорних вражень у художню та ігрову діяльність сприяє розвитку творчої уяви, емоційного вираження та естетичного сприймання.

П'ятою педагогічною умовою є *взаємодія з сім'єю та систематичність використання природних матеріалів*. Залучення батьків до процесу сенсорного

розвитку дітей підсилює ефективність педагогічного впливу. Спільні прогулянки, збирання природних матеріалів, використання їх у домашніх іграх розширюють коло сенсорних вражень і сприяють безперервності розвитку. Систематичне використання природного матеріалу в дошкільному закладі та вдома створює оптимальні умови для накопичення сенсорного досвіду та забезпечує сталість результатів.

Дотримання зазначених умов забезпечує оптимальний баланс між свободою дій дитини і педагогічно доцільним спрямуванням її активності. Малюк отримує можливість безпечно досліджувати об'єкти, максимально залучати свої аналізатори, а педагог – нагоду ненав'язливо скеровувати увагу дитини, збагачуючи її сенсорний досвід. Наприклад, дорослий може ввести елемент гри або простого завдання («Знайди всі гладенькі камінці», «Якого кольору листочки?»), що стимулюватиме малюка до уважнішого дослідження властивостей предметів. Дуже важливо підтримувати емоційно позитивний фон занять з природним матеріалом: хвалити дітей за ініціативність, дивуватися разом з ними новим відкриттям, заохочувати пробувати нові дії. У разі, якщо інтерес дитини починає згасати, педагог може додати в середовище новий об'єкт або переключити увагу на іншу зону – таким чином допитливість малят підтримується і сенсорний розвиток відбувається найбільш інтенсивно.

Висновки. Сенсорний розвиток дітей другого року життя є надзвичайно важливою складовою їхнього загального психофізичного розвитку. Збагачення сенсорного досвіду малюків засобами маніпуляцій з природним матеріалом показало свою ефективність як шлях інтенсифікації чуттєвого пізнання. Природні матеріали, завдяки своїй різноманітності та привабливості, стимулюють дітей до активного дослідження, забезпечують багатство сенсорних вражень і формують позитивне емоційне ставлення до пізнання. Систематичне використання таких матеріалів у ігровій та пізнавальній діяльності дітей 1–2 років сприяє прискореному накопиченню сенсорного досвіду, який виступає основою для розвитку мислення і мовлення. Створення відповідного розвивального середовища та добір безпечних, цікавих для дітей природних об'єктів є необхідною умовою успішності сенсорного виховання. Таким чином, маніпуляції з природними матеріалами на ранніх етапах дитинства закладають підґрунтя для формування у дитини сенсорної культури, пізнавальної активності та творчих здібностей, що в майбутньому позитивно позначається на навчальній діяльності.

Перспективи подальших досліджень полягають у розширенні та поглибленні даної тематики. Зокрема, науковий інтерес становить вивчення особливостей сенсорного розвитку дітей раннього віку з особливими освітніми потребами під час взаємодії з природним матеріалом – це допоможе адаптувати методику для інклюзивного середовища. Цікавим напрямом є порівняльний аналіз впливу різних видів природних матеріалів (наприклад, гладеньких і шершавих, твердих і сипучих, теплих і холодних) на розвиток окремих

сенсорних здібностей дітей. Перспективними бачаться міждисциплінарні дослідження, що поєднують сенсорне виховання з мистецтвом (образотворчою діяльністю, музикою, арт-терапією) – це дозволить комплексно впливати на чуттєву сферу дитини. Також актуальним є впровадження елементів технологій у сенсорний простір: наприклад, створення «цифрових» доповнень до природних об'єктів (аудіосупровід, віртуальні підказки) для розширення сенсорного досвіду. Не менш важливим напрямом є формування з раннього віку екологічної свідомості через сенсорну взаємодію з природою – подальші дослідження можуть зосередитися на тому, як досвід роботи з природними матеріалами впливає на екологічні цінності дітей. Розвиток зазначених напрямів наукового пошуку сприятиме удосконаленню теорії та методики сенсорного виховання наймолодших, забезпечить підвищення якості дошкільної освіти в цілому.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (від 12.01.2021 № 33). URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti>
2. Малікова Ю. В. Сенсорне виховання у спадщині видатних педагогів минулого // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. 2005. № 3–4. С. 151–153.
3. Дичківська І. М. Монтессорі: теорія і технологія : монографія. Київ : Слово, 2009. 304 с.
4. Дорошенко З.П., Крутій К.Л. (наук. ред.). Сенсомоторний розвиток дитини раннього віку: теорія і практика. Пріоритетні напрями роботи дошкільної ланки освіти на 2006-2007 навчальний рік: методичний аспект. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2007. Вип. 6. С. 142-157.
5. Тарасова О. С. Сенсорний розвиток дітей 3-го року життя. Харків: Основа, 2014. 144с.
6. Чорна В. Сенсорне виховання: сутність і структура // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького. Серія: Педагогіка. 2013. № 1 (10). С. 86–90.
7. Молодецька Г. І. Сенсорний розвиток дітей 3-го року життя в іграх з природними матеріалами // Педагогічний альманах : зб. наук. праць. Одеса : ПНПУ, 2017. С. 126–132.

References:

1. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity v Ukraini (vid 12.01.2021 No 33) [Basic Component of Preschool Education in Ukraine (as of January 12, 2021 No. 33)]. (2021). Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/tag/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti> [in Ukrainian].
2. Malikova, Yu. V. (2005). Sensorne vykhovannia u spadshchyni vydatnykh pedahohiv mynuloho [Sensory education in the heritage of outstanding educators of the past]. Naukovyi visnyk Pivdenoukrainskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni K. D. Ushynskoho: zb. nauk. prats – Scientific Bulletin of the South Ukrainian State Pedagogical University named after K. D. Ushynskyi: collection of scientific works, (3–4), 151–153 [in Ukrainian].
3. Dychkivska, I. (2009). M. Montessori: teoriia i tekhnolohiia [Maria Montessori: theory and technology]. Kyiv: Slovo [in Ukrainian].
4. Doroshenko, Z. P., & Krutii, K. L. (2007). Sensomotorni rozvytok dytyny ranoho viku: teoriia i praktyka [Sensory-motor development of an early-age child: theory and practice]. In Priorytetni napriamy roboty doshkilnoi lanky osvity na 2006–2007 navchalnyi rik: metodychnyi aspekt – Priority directions of work of the preschool education sector for the 2006–2007 academic year: methodological aspect (Vol. 6, pp. 142–157). Zaporizhzhia: LIPS LTD [in Ukrainian].

5. Tarasova, O. S. (2014). Sensornyi rozvytok ditei 3-ho roku zhyttia [Sensory development of children of the third year of life]. Kharkiv: Osnova [in Ukrainian].

6. Chorna, V. (2013). Sensorne vykhovannia: sutnist i struktura [Sensory education: essence and structure]. Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni B. Khmelnytskoho. Seriya: Pedahohika – Scientific Bulletin of Melitopol State Pedagogical University named after B. Khmelnytsky. Series: Pedagogy, 1(10), 86–90 [in Ukrainian].

7. Molodetska, H. I. (2017). Sensornyi rozvytok ditei 3-ho roku zhyttia v ihrakh z pryrodnymy materialamy [Sensory development of children of the third year of life in games with natural materials]. Pedahohichniy almanakh – Pedagogical Almanac, (32), 126–132 [in Ukrainian].